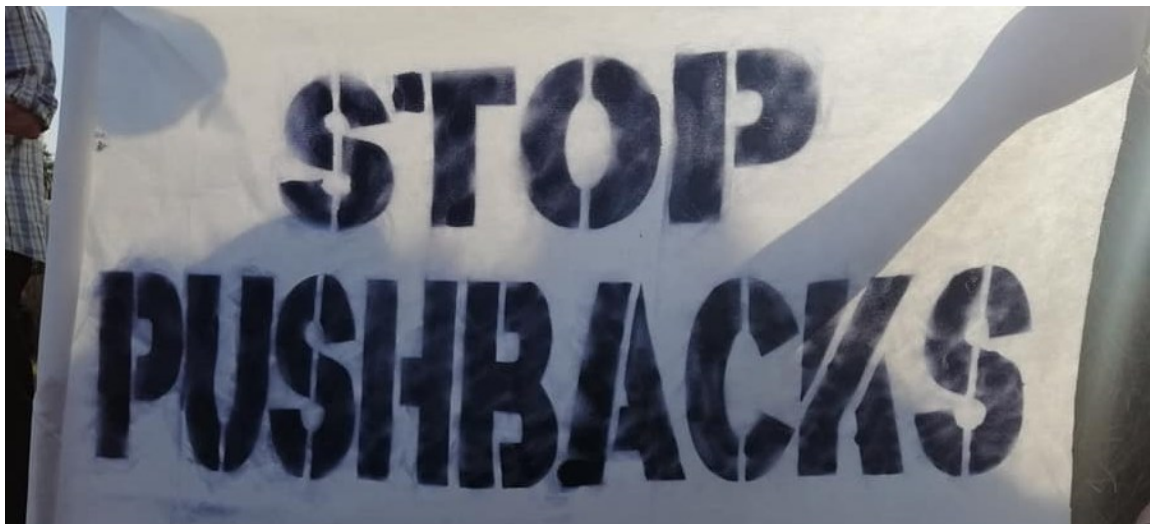

Verižna vračanja in državno nasilje na Balkanski poti Slovenija (2019–2021)

Infokolpa, September 2021

Vsebina

Uvod.....	2
Policijsko nasilje na meji: Hrvaška.....	3
Policijsko nasilje na meji: Slovenija.....	7
Verižna vračanja iz Italije in Avstrije.....	13
Zapiranje prosilcev za azil in protesti proti nevdržnim razmeram v Centru za tujce v Postojni...	15
Omejevanje pravice do azila prosilcev iz Eritreje.....	20
Spremembe Zakona o tujcih (ZTuj-2) in Zakona o mednarodni zaščiti (ZMZ-1).....	23
Sodni postopki v Sloveniji (R. Z. proti Republiki Sloveniji in A. M. proti Republiki Sloveniji).....	25
Zaključek.....	30

Uvod

Evropska migracijska politika temelji na eksternalizaciji meja, to je na izvajanju strogega mejnega nadzora in preprečevanju migracij na zunanjih mejah Evropske unije in v državah, prek katerih potekajo globalne migracijske poti. Če migracije predstavljajo težavo, to pač vedno lahko zgolj premakneš izven svojega območja in neposrednega pogleda. Tako kot je Evropska unija sklenila dogovor s Turčijo, da bo ta v zameno za finančna sredstva zadržala levji delež prihajajočih migrantov, se skuša tudi evropski migracijski režim na Balkanu vzpostaviti na način, da zadrži migrante pred evropskimi vrati – kakopak to ne velja za tiste, ki tudi zaradi tako strogega migracijskega režima premožnejšim državam predstavljajo poceni delovno silo. Meje, čeprav na prvi pogled delujejo popolnoma jasno, kot ravno tista točka sidrišča, ki omogoči razpoznavanje med eno in drugo stranjo, med zunanostjo in notranostjo, so, če jih pogledamo поблиže, plastične in izmuzljive. In ker so še posebej v sodobnem svetu, ki deklarirano nastopa zoper velike razmejitve, a se mu zato za hrbtom tvori nepregledna množica majhnih mej, te meje plastične, se kaj hitro premaknejo v notranjost. Tako so se v lanskem letu začela odvijati verižna vračanja oseb iz Italije in Avstrije preko Slovenije in Hrvaške v Bosno in Hercegovino (BiH). Letos je nezakonitost takšnih verižnih vračanj na podlagi nespoštovanja pravice do azila in pravice do zaščite pred mučenjem in kolektivnim izgonom spoznalo tako Vrhovno sodišče v Sloveniji kot tudi sodišče v Rimu. Da je praksa verižnih vračanj nezakonita in predstavlja državni zločin, jasno kaže postopanje hrvaških varnostnih organov, ki pred izgonom nazaj v BiH osebe pogosto pretepe, jih okrade in uniči telefone. Hrvaška kot mejna država članica EU predstavlja središče mejnega režima na obrobju – režima meje, ki tvori s praksami nasilnih vračanj oziroma pushbackov iz Italije, Avstrije in predvsem Slovenije eno, to je evropsko, mejo.

Slovenija je s prakso izgonov pričela v času vlade Mira Cerarja junija leta 2018, potem ko je vrh policije na policijske postaje izdal serijo navodil o spremenjenem vodenju postopkov na meji. Na policijskih postajah se je vzpostavila praksa sistematičnega onemogočanja pravice do mednarodne zaščite in množičnih vračanj na Hrvaško, ki se izvaja še danes. Od leta 2018 do avgusta 2021 je po uradnih podatkih slovenska policija na Hrvaško izvedla 28.235 izročitev. Z nadaljevanjem nasilne mejne politike je nadaljevala vlada Janeza Janše, ki je sprejela novele Zakona o mednarodni zaščiti in Zakona o tujcih, ki so poleg nevarnih določil o legalizaciji izgonov in suspenza pravice do azila močno omejile tudi pravice delavcev migrantov in tujih študentov. Meje niso statične, mejni režim se ne izvaja le na geografskih mejah, prav tako se izvaja v obliki pridržanja oseb brez ustreznih papirjev na ulicah, v pisarnah vladnih uradov in državnih institucijah. V začetku leta 2020 je Ministrstvo za notranje zadeve brez resne utemeljitve zavrnilo prošnje za azil skoraj vsem

eritrejskim prosilcem za azil v Sloveniji, ki so prebegnili iz diktature, kjer vladajo suženjske razmere. V ostalih članicah EU več kot 80 odstotkov eritrejskih prosilcev za azil pridobi status mednarodne zaščite, medtem ko so v Sloveniji postavljeni pred birokratski zid.

Meje se prilagajo in spreminjajo. Ker se zdi, da meje nimajo mej, skuša to poročilo zabeležiti pomembnejše sistemske kršitve temeljnih pravic in različne oblike nasprotovanja represivnim migracijskim politikam med leti 2019 in 2021. Izhajajoč predvsem iz okoliščin območja Slovenije želimo v nepregledni spremenljivosti mejnega režima postaviti skupne orientacijske točke. Ne le, da bi lažje mislili državne meje, temveč tudi da bi delovali proti obstoječemu mejnemu režimu in nasilju, ki ga proizvaja.

Policijsko nasilje na meji: Hrvaška

Od leta 2017 številna poročila različnih organizacij beležijo pričevanja oseb na Balkanski poti o različnih praksah policijskega nasilja tako na območju meja kot v notranjosti držav ter v institucijah, kot so centri za pridržanje in policijske postaje. Največji problem predstavljajo nasilna vračanja (pushbacks) iz Hrvaške prek zelene meje v BiH. Pričevanja izgnanih oseb o brutalnem nasilju opisujejo podobno zgodbo, ki se dnevno dogaja na mejah Evropske unije. Enote hrvaške policije skupine oseb na poti prestrežejo same ali pa po klicu lokalnega prebivalstva. Odpeljani so na policijsko postajo, kjer poteka kratka obravnava, katere cilj ni ugotavljanje individualnih razlogov za migracijo in beleženje morebitnih prošelj za azil, temveč zgolj identifikacija (ime, priimek, država izvora, fotografija). Tekom tega postopka so izražene namere zaprositve za azil bodisi preslišane bodisi kaznovane z udarcem. Pridržani se morajo sleči do nagega, da jih policisti preiščejo. Ob tem jih ponižujejo in zasmehujejo. Hrvaški policisti jim zasežejo osebno lastnino, vključno s telefoni in denarjem, in jim je običajno ne vrnejo.¹ V primeru, da so na postaji zadržani dalj časa, recimo čez noč, spijo na tleh in le redko sta jim dani voda in hrana. Temu sledi prevoz do srbske ali bosanske meje. V zadnji del kombijev, ki jih v ta namen uporabljajo, včasih natlačijo tudi po petnajst oseb naenkrat. Zrak v teh prostorih je zadušljiv, saj ni oken, v njih so osebe zaprte med vožnjo tudi po več ur, po pričevanjih je zrak izjemno slab in mnogi se dušijo. Poleg tega vozniki namenoma vozijo divje, nenadno pospešujejo in zavirajo, tako da ljudi v zadnjem delu premetava

¹ "Prisilili so nas, da smo vse vrgli v ogenj. Telefone so dali v plastično vrečko in jih držali nad ognjem, pretvarjali so se, da jih bodo zažgali, nato pa so jih nekam ondesli in jih zadržali zase." Pričevanje je podala iraška družina, ki jih je v množičnem izgonu v BiH izgnala hrvaška policija 30. 9. 2019. Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.2)*, 2020, str. 910–913. Dostopno na:

<https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:b10a04a4-25dd-45f1-8b2d-e9c25946cb44>

in jih meče ob steno.² Ko kombiji končno prispejo do meje, ljudi pogosto spuščajo ven posamično ali v parih. Zunaj jih pričakata dve koloni zamaskiranih, v črno odetih policistov z jeklenimi palicami v rokah, ki oblikujeta koridor, skozi katerega se morajo prebiti, medtem ko po njih dežujejo udarci.³ Vsi v BiH niso izgnani na tako brutalen način, vendar obseženost števila pričevanj o mučenju razkriva, da je nasilje organizirano na sistematičen način s strani hrvaške policije. V nekaterih primerih so ljudje pričali tudi o prisotnosti oseb z nemškimi državnimi simboli in simboli evropske mejne policije Frontex.

To je zgodba, kakršno z manjšimi variacijami pripovedujejo osebe, ki so skušale prečkati evropsko zunanjo mejo. To je teror, ki ga Hrvaška izvaja z namenom, da bi množico ljudi v begu pred revščino in vojno odvrnila od upanja na dostojno življenje v Evropi. Koordinacija vpletenih, standardiziranost metod mučenja in rutniskost nasilnih vračanj ne puščajo dvoma, da je nasilje koordinirano z vrha policije in ni zgolj stvar posameznih nasilnih policistov. Dodatno dokazilo državne podpore obmejnega nasilja je, da hrvaška policija vztrajno zavrača sodelovanje z državno varuhinjo človekovih pravic, prav tako postopkov zaradi nasilja na meji navkljub njenim pozivom ni bilo pripravljeno sprožiti državno tožilstvo.⁴

Novembra 2020 se je izkazalo, da z organi Republike Hrvaške pri prikrivanju informacij o sistemskem nasilju sodelujejo tudi institucije Evropske unije. Decembra 2018 je Evropska komisija Hrvaški namenila 6,7 milijonov evrov pomoči za krepitev njenih meja z državami, ki niso članice EU. Kot pogoj za prejem teh sredstev se je morala Hrvaška zavezati k vzpostavitvi neodvisnega

² "Po navedbah pričevalca naj bi policist, namesto da bi jih spustil iz kombija, v njih usmeril razpršilec s solzivcem, zaradi česar so se posamezniki dušili in jokali. Koža osebe, ki je sedela ob vratih, je bila opečena zaradi intenzivnosti napada. Vrata so znova zaprli in nadaljevali z vožnjo proti bosanski meji." Izgon 10 oseb iz Pakistana v BiH, starih med 19 in 51 let, se je zgodil 12. 9. 2018, kjer je bilo pričevanje tudi zabeleženo. Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.2)*, 2020, str. 1301–1302. Dostopno na:

<https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:b10a04a4-25dd-45f1-8b2d-e9c25946cb44>

³ "Šest policistov se je nato postavilo v tri zaporedne vrste, ukazali so pričevalcu, da naj gre sredi njih, nakar so ga ogradili. Šest policistov je nato sistematično udarjalo po pričevalcu; en častnik ga je udaril po glavi, drugi po nogah, tretji po trupu, po en policist je udarjal na vsako roko in eno na vsako nogo. Rekel je, da so bili udarci tako močni in tako pogosti, da je imel občutek, kot da se nanj spuščajo "kot dež". Po več minutah tega pretepanja je en policist zavpil: »Hitro, teči nazaj v Bosno! Nasilni izgon se je zgodil 9. 9. 2020. V BiH je bilo izgnanih 22 oseb iz Afganistana starih med 16 in 32 let. Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.2)*, 2020, str. 719–721. Dostopno na:

<https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:b10a04a4-25dd-45f1-8b2d-e9c25946cb44>

⁴ Zaradi neodzivnosti državnega tožilstva se je ombudsmanka Lora Vidović odločila, da javno objavi anonimno pismo policista, ki se je odločil pojasniti nezakonito delovanje policije. Objava pisma:

<https://www.ombudsman.hr/hr/institucije-bez-reakcije-na-anonimnu-prituzbu-policijskog-sluzbenika-o-nezakonitim-postupanjima/>. Anonimni intervju s policistom glede delovanja policije: <https://www.telegram.hr/velike-price/prvi-intervju-u-kojem-hrvatski-polica-jac-tvr-di-sefovi-nam-nareduju-da-ilegalno-protjerujemo-migrante/>. Intervju z ombudsmanko Loro Vidović: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/pucka-pravobraniteljica-u-velikom-intervjuu-za-jutarnji-stat-cu-iza-svakog-polica-jca-koji-odluci-progovoriti-o-nasilju-nad-migrantima-9157892>

sistema nadzora, ki bi zagotavljal, da obmejni policisti z migranti ravnajo humano. Za vzpostavitev monitoring mehanizma je bilo odrejenih 300 tisoč evrov od celotnega zneska, vendar Hrvaška sredstev ni porabila v skladu z dogovorom. Prestrežene korespondence visokih uradnikov Evropske komisije, ki jih je razkril The Guardian, dokazujejo, da so se navkljub vednosti o hrvaškem neupoštevanju sporazuma iz strahu pred škandalom na Komisiji odločili, da teh informacij ne razkrijejo.⁵ Po pritisku civilne družbe se nadzorni mehanizem vzpostavlja šele v zadnjem času. Primer priča, da je hrvaško obmejno nasilje tudi evropsko nasilje, saj je očitno, da so institucije Evropske unije, da bi ohranile zunanje meje čim manj prepustne, pripravljene prikrivati brutalno nasilje in zagotavljati sredstva za nadaljnje izvajanje državnega nasilja na Balkanski poti. Obsežno nasilje namreč ne bi bilo mogoče brez sredstev iz evropskih skladov za nakup vozil, termokamer in druge tehnološke opreme. Podporo hrvaški policiji so namenile tudi posamezne članice, decembra 2020 je namreč nemško veleposlaništvo obmejni policiji doniralo za 835.000 evrov terenskih in transportnih vozil.⁶

V letu 2020 je nasilje hrvaške policije postalo brutalnejše in vse pogosteje lahko zasledimo poročila o izgonih, ki po ravni sadizma odstopajo od zgoraj opisanih praks. Šestega maja 2020 je bila skupina okoli 20 oseb nasilno izgnana čez mejo v bližini Poljane v BiH. Tekom izгона so bili pretepeni in okradeni, hrvaški policisti po so jim po glavah z rdečo ali oranžno barvo iz spreja narisali križe.

Foto: Danish Refugee Council

⁵ The Guardian, *Inquiry launched into EU commission's protection of migrants at Croatia border*, 10.11.2020: <https://www.theguardian.com/global-development/2020/nov/10/inquiry-launched-into-eu-commissions-protection-of-migrants-at-croatia-border>

⁶ Croatiaweek, *Germany donates vehicles for Croatian border police worth €835,000*, 11.12.2020: <https://www.croatiaweek.com/germany-donates-vehicles-for-croatian-border-police-worth-e835000/>

Šestindvajsetega maja 2020 so policisti blizu Plitvičkih jezer okoli 23. ure zajeli pet oseb iz Pakistana. Osebe so bile nato zvezane, policisti pa so se nad njimi s streli blizu ušes, udarci s tokom pištole in brcami po vsem telesu grozljivo izživljali več ur. Nekatere so z noži globoko porezali in jim nato v rane stisnili kečap in majonezo. Po mučenju so bili odpeljani do meje, od tam pa so pomočjo lokalnega prebivalca v BiH prišli do rešilca in oskrbe v bolnici.⁷

Foto: Danish Refugee Council

Skupino 36 oseb, v kateri so bile družine iz Sirije in nekaj oseb iz Alžirije, je na poti proti severu 22. oktobra 2020 ujela policija po enem dnevu hoje. Skupino so ujeli v zgodnjih jutranjih urah v gozdu in jih prisilili v pešačenje do transporta. Nekateri so morali to opraviti bosí. Glede na pričevanje so nekaterim naključnim ukazali, da naj se slečejo, nato pa so jih z vejami udarili po splovilih, druge so z vejami pretepli. Med vožnjo do meje z BiH so divje vozili, zaradi česar je prišlo do bruhanja. Ob izgonu so morali izročiti svoje telefone, nakar jih je morali zadnji od njih vreči v ogenj.⁸

Foto: Danish Refugee Council

⁷ "Z udarcem pištole so me večkrat udarili po glavi in kljub krvavitvi iz moje glave, ki je imela tri ali štiri odprte rane, so me še naprej udarjali, tudi ko so videli kri. Nočem, da bi še kdo drug šel skozi to, kar sem preživel." Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.2)*, 2020, str. 719–721. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:b10a04a4-25dd-45f1-8b2d-e9c25946cb44>

⁸ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.2)*, 2020, str. 883–886. Dostopno na: <https://www.guengl.eu/issues/publications/black-book-of-pushbacks-volumes-i-ii/>

Navkljub množici zabeleženih pričevanj in zbranih video dokazov o naslju policije hrvaška vlada še vedno zanika nezakonito delovanje, saj je nasilje nad migranti postala ustaljena praksa evropskega upravljanja z mejami.

Policijsko nasilje na meji: Slovenija

Za državne zločine na Balkanski poti je odgovorna tudi Slovenija z izvajanjem množičnih kolektivnih izgonov na Hrvaško, četudi so ti izvedeni pod pretvezo sporazuma o izročitvah. Slovenska policija namreč že od junija 2018 sistematično onemogoča pravico do mednarodne zaščite z malverzacijo postopkov ter fizičnim in verbalnim nasiljem v postopkih na policijskih postajah. Mnogim, ki v Sloveniji zaprosijo za azil, je ta pravica onemogočena in so odvedeni na mejo ter predani hrvaški policiji. Z množičnimi izgoni Slovenija krši tudi pravico do zaščite pred mučenjem in kolektivnim izgonom. Na ta način je Republika Slovenija udeležena v verižnih vračanjih, ko na Hrvaško izroča ljudi navkljub jasni vednosti, da jim grozi nasilje in izgon v BiH. Verižna vračanja prek Slovenije so bila v letu 2020 vse pogostejša tudi iz Italije in Avstrije.

Sistematično zlorabljanje uradnih postopkov in uvedba množičnih izgonov po postopku izročitve sta sledila objavi uradnega navodila nekdanjega generalnega direktorja policije Simona Veličkega iz dne 25. 5. 2018. V navodilu, ki je javno dostopno zgolj delno, je med drugim zapisano, da naj se osebo, ki je mejo med Slovenijo in Hrvaško prestopila nezakonito in je bila v ujeta s strani mešane slovensko-hrvaške patrulje, preda v obravnavo Hrvaški. Četudi direktiva ni vsebovala navodila o neposredno nezakonitem delovanju policije, je neposredno po objavi sledila temeljna sprememba vodenja postopkov na policijskih postajah. Policija je namreč začela sistematično zavračati pravico do azila za večino oseb, ki so v Sloveniji želele poiskati zaščito, ter začela izvajati množične izgone na Hrvaško. To je jasno razvidno iz statistik o številu iregularnih prehodov meja in izraženih namer o zaprositvi za azil, ki jih je februarja 2019 objavila Pisarna Varuha človekovih pravic. Maja 2018 je bilo zaradi iregularnega prehoda meje na PP Črnomelj⁹ obravnavanih 379 oseb, izmed katerih jih je 371, se pravi skoraj 98 %, izrazilo namero o zaprositvi za azil. V mesecu juniju, po izdaji omenjenega navodila, se je to razmerje drastično spremenilo: izmed 412 oseb jih je namero o zaprositvi za azil uradno izrazilo zgolj 13, tj. približno 3 %.¹⁰ Takšna sprememba jasno nakazuje, da

⁹ PP Črnomelj leži ob južni slovenski meji, ki je oddaljena kakšnih 70 kilometrov od hrvaško-bosanske meje v bližini Velike Kladuše. Spomladi je večina oseb na Balkanski poti prečkala hrvaško-slovensko mejo na tej lokaciji, vendar je po letu 2018 zaradi množičnih izgonov iz Slovenije na Hrvaško vse več ljudi ubralo pot čez območje Ilirske Bistrice v upanju, da prispejo neposredno v Italijo.

¹⁰ Varuh človekovih pravic RS, *Končno poročilo o aktivnostih in ugotovitvah Varuha o ravnanju policistov z begunci oziroma tujci na meji s Hrvaško*, 2019, dostopno na: <https://www.varuh->

je bila uvedba sistematičnega onemogočanja pravice do mednarodne zaščite koordinirana z vrha državnega in policijskega vrha.

Po spremembi vodenja postopkov na policijski postaji Črnomelj so zgledu sledile še druge policijske postaje po Sloveniji. V poročilu objavljenem leta 2021 je Varuh človekovih pravic objavil podatke zbrane iz celotne Slovenije. V letu 2018 je med januarjem in aprilom od 1.303 oseb prijetih zaradi neregularnega prehoda meje 798 zaprosilo za mednarodno zaščito (kar predstavlja 61-odstotni delež). Med majem in decembrom istega pa je zabeležen očiten upad deleža zabeleženih prošenj za mednarodno zaščito. V tem obdobju je bilo prijetih 7.846 oseb zaradi neregularnega prehoda meje, zabeleženih pa je bilo zabeleženih 2.077 namer za zaprositev za azil, kar predstavlja 26-odstotni delež.¹¹ Osebe, katerih prošnja ni bila zabeležena so bile vrnjene na Hrvaško in nato izgnane v BiH. Praksa izgonov in onemogočanja pravice do azila traja še danes, v tem času pa je preselila tudi v notranjost države in v institucije kot je Center za tujce in Azilni dom Vič.¹²

O množičnosti izgonov na Hrvaško pričajo uradni podatki policije o številu iregularnih prehodov meje in številu izraženih namer o zaprositvi za azil. Leta 2018 je bilo zabeleženih 9.149 iregularnih prehodov meje, 4.653 oseb pa so izročili na Hrvaško. Leta 2019 je bilo obravnavanih 16.099 oseb zaradi iregularnega prehoda meje, od tega pa so jih nato po postopku na policijski postaji na Hrvaško izročili 11.039. V letu 2020 je bilo obravnavanih 14.592 oseb na policijskih postajah, nakar je bilo 9.950 oseb izročenih na Hrvaško. Od leta 2018 do avgusta 2021 je bilo tako iz Slovenije na Hrvaško izvedenih 28.235 izročitev, navkljub številnim in neovrgljivim dokazom o resni nevarnosti mučenja. Slovenija množične izgone na Hrvaško izvaja pod pretvezo uporabe meddržavnega sporazuma o izročitvi oseb, katerih bivanje je v Sloveniji nezakonito.¹³ Sporazum omogoča, da se osebe, ki so v Slovenijo vstopile na neregularen način iz Hrvaške, hrvaškim oblastem izroči po skrajšanem postopku v roku 72 ur od prestopa meje. Izročitev po skrajšanem postopku poteka

[rs.si/fileadmin/user_upload/word/NOVINARSKE_KONFERENCE/2019_2_15_-_NOVKONF/Koncno_porocilo_o_delu_policije_na_meji_s_Hrvasko_-_VCP_RS_-_februar_2019.doc](https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/word/NOVINARSKE_KONFERENCE/2019_2_15_-_NOVKONF/Koncno_porocilo_o_delu_policije_na_meji_s_Hrvasko_-_VCP_RS_-_februar_2019.doc)

¹¹ Varuh človekovih pravic RS, *Nacionalno poročilo o stanju človekovih pravic migrantov na mejah*, 2021, dostopno na: https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/CENTER_-_ENHRI/Slovenian-National-Report_SLO.pdf

¹² "Pričevalčeva skupina je dan prej, 2. avgusta 2020, prispela v ljubljanski azilni dom po 13-dnevnem pešačenju po gozdu iz Bosne in Hercegovine. Skupina je v kampu prenočila v celici in zjutraj je bila obveščena, da je bila njihova prošnja za azil zavrnjena in da bo skupina deportirana nazaj na Hrvaško." 3. 8. 2020 je bila skupina 4 oseb iz Alžirije izročena na Hrvaško, kjer so jih po identifikacijskem postopku odpeljali do meje. Ko so izstopili iz kombija, jih je s pendreki in elektrošokerji pretepla skupina zamaskiranih policistov, nakar so zbežali čez zeleno mejo v BiH. Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, 2020, str. 82–84. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

¹³ *Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o izročitvi in prevzemu oseb, katerih vstop ali prebivanje je nezakonito*, 2006: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2006-02-0040?sop=2006-02-0040>

brez formalnosti, torej brez odločbe upravnega organa. Oseba v postopku tako nima možnosti pritožbe in ne more dostopati do pravne pomoči, s tem pa je neposredno kršena ustavna pravica do pritožbe. Glede kršitve ustavnosti sporazuma o izročitvah trenutno na pobudo Varuha človekovih pravic odloča Ustavno sodišče v Sloveniji.

Osebe, ki jim po tednu ali več uspe priti prek hrvaških gozdov v Slovenijo, so pogosto izčrpane ter brez hrane in vode. Nekatere med ali po prečkanju meje odkrije policija z visokotehnološko opremo, kot so termokamere in droni, druge ujame policija po klicu lokalnega prebivalstva. Po pridržanju sledi zaslišanje in postopek identifikacije na policijski postaji, kjer policista zanima predvsem način in kraj prehoda meje ter iskanje vodnikov. Prošnje za azil so soočene z grožnjami, včasih tudi z udarci. Naslednji dan je ujeta skupina odpeljana na mejni prehod, kjer je izročena v roke hrvaški policiji, skupaj z osebno lastnino, ki so jo slovenski policisti zasegli tekom postopka. Takšni postopki so opisani v mnogih pričevanjih o nezakonitih vračanjih, zbranih na spletni strani organizacije Border Violence Monitoring Network.

Oseba, ki je bila s skupino petih 30. marca 2019 izgnana v BiH, je bila najprej v postopku v Sloveniji, kjer so jih po poskusu nakupa avtobusne karte prijeli policisti v Višnji Gori. Navkljub dejstvu, da so zaprosili za azil, policisti tega niso upoštevali:

"Zaprosil sem za azil. Ko zaprosiš za azil, te navadno odvedejo v azilni dom in začnejo standardni postopek. Tokrat temu ni bilo tako. Namesto tega so nam zabrusili: No asylum in Slovenia! Nato so nam rekli, naj utihnemo."¹⁴

Tekom postopka niso imeli prevajalca, prav tako so jim policisti odvzeli 300 evrov, domnevno kot globo za prekršek, in osebno lastnino. Navkljub temu, da je oseba kot razlog vstopa v državo na papir napisala namero o zaprositvi za azil, je to policist v postopku prečrtal. Noč je skupina prespala v celici, nakar so jih odpeljali na mejni prehod s Hrvaško. Skupino so odpeljali do meje z BiH in jih z udarci pregnali čez mejo.

Pogosta so tudi namerna zavajanja s strani policistov: pridržanim osebam tekom postopka lažejo in jim obljublajo, da bodo v njihovem imenu sprožili azilni postopek, nato pa se kar naenkrat znajdejo v kombiju, napotenem na hrvaško mejo. Na policijski postaji jim sicer vročijo nekaj

¹⁴ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, 2020, str. 202–204. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

dokumentov v slovenščini ali včasih angleščini, ki so jih kljub temu, da ne vedo, kaj je na njih zapisano, prisiljeni podpisati, sicer postanejo policisti nasilni.

Med izdanimi dokumenti so običajno plačilni nalog za 480 eur, kolikor znaša kazen za nezakonit prehod meje, in sklep o pridržanju. V tem dokumentu je med drugim zapisano tudi, da njegov prejemnik s podpisom potrjuje, da je razumel njegovo vsebino, kar pa v večini primerov ne drži. Podpis na dnu dokumenta je pridobljen z grožnjo nasilja, prevajalec pogosto ni prisoten, če pa že je, opravlja nalogo zasliševalca. Slovenska policija pravico do azila onemogoča tako mladoletnim osebam kot družinam ter jih po postopku izroča na Hrvaško. Sedmega oktobra 2019 je policija 4 kilometre od meje z Italijo ujela 6-člansko skupino, v kateri je bila družina iz Sirije z 20- in 9-mesečnim dojenčkom. Navkljub jasno izraženi nameri za azil, jim je bil postopek onemogočen, oče pa je o delovanju prevajalca povedal:

“Rekel sem mu, da sem iz Sirije, imenoval me je lažnivec. Ves čas mi je vpil, da sem lažnivec. Policija me je poniževala in mi rekla: ‘ha, če želite zaprositi za azil, vas bomo odpeljali v taborišče, v taborišče v Bosni.’”¹⁵

Družino so nato ločili in od očeta zahtevali, da priča proti tihotapcu, ki jih je peljal. Združitve z družino in začetek azilnega postopka so pogojevali z njegovim pričanjem na sodišču, na kar je tudi pristal. Po opravljenem obisku na sodišču so ga skupaj z družino 9. oktobra predali Hrvaški, ki jih je nato v večernih urah istega dne izgnala v BiH.

Policisti pogosto posegajo v sam postopek in v vprašalniku o osebnih podatkih ponarejajo podatke osebe v postopku. Na primer: če oseba kot ciljno državo zapiše “Slovenija”, to nato prečrtajo in zapišejo “Italija”. Številni so tudi primeri, ko se mladoletne osebe navkljub izkazanim dokazom navede kot polnoletne, saj v tem primeru policist za to osebo ne potrebuje kontaktirati centra za socialno delo. Štiriindvajsetega oktobra 2019 je bila skupina 4 oseb iz Zahodne Sahare in Jemna ujeta v okolici vasi Veliki Cerovec. V postopku je bil mladoletnik naveden kot polnoleten, četudi je imel vse dokaze, da temu ni tako:

“Mladoletnik je imel osebno izkaznico in fotografijo svojih dokumentov, v katerih je bilo navedeno njegovo rojstno leto 2002. Na dokumentu je policist kot rojstno leto posameznika zapisal ‘2000’.

¹⁵ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, 2020, str. 114–116. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

Prisiljen je bil podpisati dokumente kot polnoleten in niso mu ponudili socialnega delavca ali prevajalca, da bi z njim govoril.”¹⁶

Zaskrbljujoč je tudi porast števila poročil o fizičnem nasilju s strani slovenskih policistov. V poročilu iz 8. 4. 2019 je na primer opisano, kako je policija petčlansko skupino pridržala v Novem mestu na ulici in jim zaukazala, naj v vrsti pokleknejo na tla, nato pa so jih začeli brcati in pretepati s pendreki, medtem pa so mimo hodili in dogajanje opazovali drugi meščani.¹⁷ Nasilja se policisti vse pogosteje poslužujejo tekom zasliševanja. Takšen je primer skupine treh oseb iz Irana in Afganistana, ki jih je policija ujela na obrobju Novega mesta 28. 9. 2020, potem ko so v Slovenijo prišli skriti v tovornjaku. Glede na pričevanje so policisti, *“postavili veliko vprašanj: kako ste prispeli, po kateri poti ste prispeli, po kateri cesti ste prispeli itd. V skupini ljudi je bil tudi mladoletnik in je govoril nekaj angleščine. Policisti so mu rekli, naj pride k njim, nato pa nad skupino policisti izvajali fizično nasilje. Pričevalec je opisal, da je skoraj padel v nezavest in se je zjokal. Potem so ga znova vprašali, kako je prišel v Slovenijo, in odgovoril je, da so prispeli z vozilom. Policisti naj bi mu odgovorili, da laže in nato bili ponovno nasilni.”¹⁸* Skupina je noč preživela na policijski postaji Obrežje, kjer so se bili prisiljeni sleči do golega. Policisti so jim odvzeli tudi telefone, naslednji dan pa so jih predali hrvaški policiji. Ti so jih nato izgnali čez hrvaško-srbsko mejo.

Tudi ko ljudje niso žrtev eksplicitnega nasilja ali malverzacij, v večini primerov niso deležni individualne obravnave, kar je eno temeljnih pravnih načel. Pogosti so primeri, da policist opravi na postaji intervju zgolj z eno izmed prijetih oseb, nato informacije obravnava, kot da veljajo tudi za vse ostale prijete. Zabeleženi so bili primeri, ko policija ni vodila postopkov pri izgonu, posebej ob prijetjih večjih skupin. S strani Varuha človekovih pravic je bil natančneje raziskan primer izгона 100 oseb na Hrvaško 19. 7. 2019 na območju PP Ilirska Bistrica. Tistega dne je bilo v policijski operaciji na različnih lokacijah v gozdovih v okolici vasi Šemblje med 15. in 21. uro prijetih 108 oseb. Varuh človekovih pravic je v poročilu, datiranem 22. 7. 2020, ugotovil, da je glede na posredovano časovnico s strani policije obravnava posamezne osebe na postaji v povprečju znašala približno 7 minut. Glede na depešno poročilo PP Ilirska Bistrica je policija v postopku preprosto prepisala izjavo petih oseb, prijetih tistega dne, s pripisom, da naj bi te informacije v razgovoru navedli vsi.¹⁹

¹⁶ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, 2020, str. 110–111. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

¹⁷

¹⁸ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, 2020, str. 73–75. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

¹⁹ Varuh človekovih pravic RS, *Končno poročilo o obravnavi policijskih postopkov s*

Glede na nerealen čas obravnave in depešno poročilo je razvidno, da so bile prijete osebe obravnavane kolektivno in bile nato tudi kolektivno izgnane na Hrvaško. V postopku je zgolj 8 oseb po poročilu policije zaprosilo za mednarodno zaščito. Dodatno zaskrbljujoče informacije vsebuje pričevanje oseb, ki so bile po predaji na Hrvaško izgnane v BiH.

Kolektivni izgon na Hrvaško iz okolice Ilirske Bistrice, 19.7.2019. Foto: Siol.net

Glede na pričevanja naj bi v operaciji sodelovalo kakšnih 30 vojakov in 40 do 50 policistov. Ti naj bi uporabili tudi pse brez nagobčnikov, intervjuvanci izgnani v BiH pa so imeli jasne znake ugrizov in prask. Policija je osebam zvezala roke z vrvjo jih položila na tla, posamezniki pa so hodili po rokah pridržanih, ko so ti ležali. O slednjem so pričale osebe, ki so bile iz območja Ilirske Bistrice izgnane na Hrvaško in nato v BiH:

“Pri tem je prišlo do številnih nasilnih dejanj: sogovorniki navajajo, da je policija moške, katerih roke so bile zvezane za hrbtom, pritiskala na tla, dokler niso ležali z obrazom navzdol, nato so policisti večkrat pohodili roke ležečih. Policisti so moške v skupini odrivali in brcali ter jih pretepali s pendreki, medtem ko so bili zvezani, nekatere so poškopili tudi s solzivcem.”²⁰

V skupini izgnanih, s katerimi je bil opravljen intervju, je bilo več mladoletnih oseb, glede na poročilo policije pa jih je izmed 108 prijetih zgolj 8 zaprosilo za mednarodno zaščito. Operacijo

tujci na območju Policijske postaje Ilirska Bistrica 19. 7. 2019, 2020: https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/Stalisca_in_ugotovitve/2020_7_22_-_Koncno_porocilo_o_prijetju_in_vracanju_migrantov_na_Hrvasko.pdf

²⁰ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, 2020, str. 149–151. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

množičnega izгона sta vodila pomočnik komandirja PP Ilirska Bistrica in inšpektor Sektorja uniformirane policije PU Koper, katerih imeni nista znani. Pri prevozu na hrvaško stran je slovenska policija natalačila osebe v kombi, v katerem naj bi bilo tudi po 20 oseb. Hrvaška policija jih je nato odpeljala do meje z BiH, kjer so bili pretepeni in okradeni oziroma jim je bila lastnina uničena, sami pa so zbežali v smeri Velike Kladuše.

Zgornji primeri jasno nakazujejo, da slovenska policija krši z ustavo zagotovljene temeljne pravice, kot so pravica do zaščite pred mučenjem in kolektivnim izgonom. Številni, ki v iskanju zaščite prečkajo mejo, so v obravnavi s policijo zreducirani na objekt postopka brez pravice do pravnega varstva. Policijske postaje na sistematičen način ponarejajo uradne postopke z namenom, da nato osebo na Hrvaško izženejo pod pretvezo legalnosti postopka izročitve. Na takšen način dnevno prihaja do kršitev temeljnih pravic množice oseb, saj pri obravnavi osebe ni vzpostavljenega neodvisnega nadzora nad delovanjem policije.

Verižna vračanja iz Italije in Avstrije

Pri sistematičnih izgonih v BiH je razvidno, da se dogajajo skozi usklajeno delovanje več držav na Balkanski poti, med njimi sta tudi Italija in Avstrija. V letu 2020 je bilo namreč opaziti povečano število oseb, ki so bile verižno vrnjene iz Italije ali Avstrije prek Slovenije in Hrvaške v BiH. Italija je maja 2020 povečala prisotnost vojske na slovensko-italijanski meji ter močno povečala število izročitev oseb po meddržavnem sporazumu v Slovenijo. Samo v mesecu maju 2020 je Italija vrnila več oseb kot v štirih mesecih prej – če je do aprila slovenskim varnostnim organom predala 27 oseb, jih je le maja predala 100. Poročila slovenske policije kažejo, da je bilo leta 2020 1116 oseb vrnjenih iz Italije in 176 iz Avstrije. Koliko od teh je bilo vrnjenih na Hrvaško, ni znano, saj policija ne vodi tovrstne statistike, a glede na pričevanja izgnanih oseb je razvidno, da Slovenija aktivno sodeluje pri izvajanju verižnih vračanj iz sosednjih držav. To potrjujejo poročila zbrana v mreži Border Violence Monitoringa, ki je v letu 2019 zabeležil 12 oseb, ki so bile vrnjene iz Italije v BiH, v letu 2020 pa je bilo zabeleženih 145 oseb.²¹ Pri tem je pomembno opozoriti, da so zabeleženi zgolj primeri verižnih vračanj, ko je bilo mogoče z izgnanimi osebami narediti intervju.

Takšen je primer 42 oseb iz Afganistana in Pakistana, ki so bile verižno vrnjene iz Italije 15. 9. 2020. Na ta dan je skupina 56 oseb prispela v Trst, kjer so želeli zaprositi za azil. Italijanska policija je z njimi opravila postopek identifikacije in odvzela prstne odtise, vsi pa so posamično izrazili namero

²¹ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, 2020. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

za zaprositev za mednarodno zaščito, vendar so v azilni postopek odvedli zgolj mladoletnike. Dvainštirideset drugih so odpeljali do meje in jih brez uradnega postopka predali slovenski policiji, ti so jim nato ponovno odvzeli prstne odtise in jih odpeljali na hrvaško mejo, kjer so dokumentacijo o postopku predali neposredno hrvaškim policistom. Nato so bili odpeljani do meje z BiH, kjer so morali ob prisotnosti zamaskiranih policistov sleči oblačila in čevlje, policisti pa so jim odvzeli vredne reči. Skupino so nato pričeli pretepati s pendreki, dokler niso zbežali čez mejo.²²

Za namene verižnih izgonov iz Italije slovenska policija uporablja tudi Center za tujce v Postojni. Dvajsetega julija 2020 je bilo 26 oseb iz Pakistana pridržanih v parku v Trstu. Bili so odpeljani v obmejni kompleks v Fernetičih, kjer so opravili postopek identifikacije in jim odvzeli prstne odtise. Pristojni prevajalec jim je v zameno za podkupnino ponujal vstop v azilni postopek. Po nekaj urah so bili predani slovenski policiji, ki jih je odpeljala v Center za tujce na Velikem Otoku pri Postojni, kjer je bil ponovljen postopek identifikacije, dobili so hrano in prostor za spanje. Naslednji dan so bili odpeljani na mejo s Hrvaško. Tam so jih policisti prerazporedili v tri kombije, kjer so prenočili in bili nato odpeljani do meje. Policisti ob meji so jih pretepli, streljali v zrak ter jih prisilili, da so se čez mejo v BiH odpravili brez čevljev.²³

Podoben je primer 10 oseb iz Pakistana, ki so bile 21. 7. 2020 izročene iz Italije v Slovenijo. Slovenska policija jih je z meje prepeljala v Center za tujce, kjer so bili en teden zaprti v sobi, nato pa so jih za pet dni preselili v del centra, kjer je bilo zaprtih še 25 drugih oseb. Po petih dneh so jih skupaj z 10 drugimi osebami prepeljali na mejni prehod Obrežje in jih predali hrvaški policiji. Ta jih je nato pripeljala do stavbe blizu meje in jih nato po približno 20 urah odpeljala do meje z BiH. Na meji so jih pričakali zamaskirani policisti, ki so jih pretepli, jim pobrali telefone in denar ter jih prisilili, da so čez mejo zbežali brez majic in čevljev.²⁴

V letu 2020 je poleg povečanega števila izročitev iz Italije bilo zabeleženih več izročitev tudi iz Avstrije. V letu 2019 je Slovenija iz Avstrije sprejela 81 oseb zaradi iregularnega prehoda meje, v letu 2020 pa je bilo izročitev 176. Tako kot na meji z Italijo in Hrvaško tudi na tej meji izročitve potekajo po meddržavnem sporazumu. Petega septembra 2020 je tako avstrijska policija prejela 5 oseb iz Sirije, Maroka in Tunizije v bližini mesta Laafeld, ko so do tam hodili 10 dni iz BiH. Policisti

²² Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, str. 34–35, 2020. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

²³ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, str. 40–41, 2020. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

²⁴ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, str. 40–39, 2020. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

so skupino prijeli po klicu lokalnega prebivalstva, jih odpeljali na policijsko postajo, kjer so se zaradi pregleda slekli in opravili postopek identifikacije. Čeprav so tam zaprosili za mednarodno zaščito, so jih avstrijski policisti predali slovenski policiji. Glede na pričevanje, so jih slovenski policisti odpeljali na Ptuj, kjer so ponovno opravili postopek identifikacije in odvzem prstnih odtisov. Iz Slovenije so bili izročeni na Hrvaško, kjer so bili odpeljani v Zagreb na policijsko postajo in nato izgnani v BiH. V nobeni od držav navkljub izraženi nameri niso uspeli uspešno začeti azilnega postopka.²⁵

Verižna vračanja iz sosednjih držav predstavljajo dodatno stopnjevanje državnega nasilja na Balkanski poti nad osebami, ki skušajo znotraj Evropske unije priti do možnosti preživetja. Izgoni iz države v državo pomenijo izčrpanje oseb na poti in breme odgovornosti reševanja položaja predstavljajo zunaj meja EU v BiH. Italijansko sodišče v Rimu je sicer januarja 2021 prepoznalo nezakonitost izročitev v Slovenijo in ugodilo tožbi pakistanskega državljana, ki je bil julija 2020 verižno izgnan iz Italije prek Slovenije in Hrvaške v BiH. Ugodna sodba je bila sicer izrečena na prvostopenjskem sodišču in še ni pravnomočna.

Zapiranje prosilcev za azil in protesti proti nevdržnim razmeram v Centru za tujce v Postojni

Poleg že obstoječih sistematičnih kršitev v postopkih na policijskih postajah je v letu 2020 slovenska policija uvedla nevarno prakso pridržanja prosilcev za azil v Centru za tujce v Velikem Otoku pri Postojni. Gre za totalno institucijo, ki deluje kot zapor in katere namen je omejitev svobode gibanja oseb, ki so v postopku odstranitve iz države. Oseba, ki nima legalnega statusa v Sloveniji, je lahko v center zaprta za čas šestih mesecev z možnostjo podaljšanja za nadaljnjih 6 mesecev oziroma do izvedbe deportacije. Trenutna zakonodaja omogoča tudi zapiranje prosilcev za azil za obdobje 3 mesecev pod določenimi pogoji, vendar pa je praksa zapiranja od junija do oktobra 2020 pokazala, da je bil ukrep pridržanja pogosto izdan arbitrarno.

Povečano število pridržanj je sledilo navodilu policijski postaji Koper z datumom 3. 6. 2020, pod katerim je bil podpisan nekdanji generalni policijski direktor Anton Travner in je uvedlo poskusno zapiranje prosilcev za mednarodno zaščito v Center za tujce.²⁶ Zaradi obtožb o zlorabi azilnih

²⁵ Border Violence Monitoring Network, *Black Book of Pushbacks (Vol.1)*, str. 414–413, 2020. Dostopno na: <https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn:aaid:scds:US:3f809f15-bada-4d3f-adab-f14d9489275a>

²⁶ Policijske direktive v zvezi zapiranjem prosilcev za azil v Center za tujce v Postojni so dostopne tu: <https://push-forward.org/novica/police-directives-detention-asylum-seekers-postojna-june-2020>

postopkov je bilo v direktivi naročeno policistom, da naj osebi, ki zaprosi za mednarodno zaščito, odredi omejitve gibanja na Center za tujce do izvršitve negativne odločbe glede mednarodne zaščite. Tako bi, kot piše v direktivi, olajšali vrnitev v izvorno državo ali sosednjo državo, od koder je oseba prečkala mejo, torej bi policija lažje izvedla izgon na Hrvaško. V Centru za tujce je bilo aprila 2020 priprtih 55 oseb, junija že 309, v juliju pa je bilo tam zaprtih 391 oseb. Neposredno po objavi navodila je sledilo tudi povečanje števila izdanih omejitev gibanja za prosilce za azil. Od januarja do maja je bila na mesec izdana ena oziroma dve taki odločbi, junija pa je bilo takšnih odločb že 69, julija 43, avgusta 46, septembra 29 in oktobra 3. Do oktobra 2020 je bil torej ukrep omejitve gibanja izrečen v 196 primerih, od česar jih je bilo skupno 148 izrečenih v juniju, juliju in avgustu. Hkrati pa je zgovorno za nezakonitost in arbitrarnost teh praks tudi naraščanje števila pritožb. Od 116 odreditev o omejitvi gibanja je bilo do 28. 7. 2020 izdanih 99 pritožb, od katerih je bilo v tistem času ugodenih 58.²⁷

Uveljavilo se je navodilo o omejitvi gibanja prosilcev za azil, ki je dejansko pomenilo uvedbo obdobja izvajanja odločevalskih postopkov glede azilnih prošenj na pospešen način s končno zavrnilno odločbo in deportacijo. V obdobju treh mesecev pridržanja, kolikor velja omejitev gibanja za prosilca za azil, je namreč prosilec lahko že dobil negativno odločbo Ministrstva za notranje zadeve. Če je v teh treh mesecih tudi Upravno sodišče pritrdilo negativni odločitvi, so bili zavrnjeni prosilci za azil po postopku izročitve izgnani na Hrvaško in nato v BiH. Takšni pohitreni postopki pa so zakonsko predvideni s prednostno obravnavo za pridržane v Centru za tujce po Zakonu o mednarodni zaščiti, pogoji za odredbo za omejitve gibanja pa se širijo s spremembami tega zakona v letu 2021.

²⁷ Dnevnik, *MNZ in policija: Postopki s prosilci za azil skladni z nacionalno in evropsko zakonodajo ter mednarodnimi konvencijami*, 31.7.2020: <https://www.dnevnik.si/1042935426>

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
POLICIJA

Šteferova ulica 2, 1501 Ljubljana

T: 01 428 40 00
F: 01 428 47 33
E: gp.policija@policija.si
www.policija.si

Policijska uprava Koper
Ukmarjev trg 6
6000 Koper

Številka: 225-2/2020/34 (213-01)
Datum:

Zadeva: **POSKUSNO UVAJANJE POSTOPKOV S TUJCI, KI IZRAZIJO NAMERO
ZAPROSITI ZA MEDNARODNO ZAŠČITO NA POLICIJSKIH POSTAJAH
– NAROČILO**
nas dokument št. 225-2/2018/13 (2131-3) z 25.5.2018

Dleč ž tujevc, ki po prijehu zaradi nezakonitega prestopa meje v postopkih na policijskih postajah izrazilo namero zaprositi za mednarodno zaščito, se je v letošnjem letu izrazilo povečal. Če je bil predhodno, nekajlino povprečje okoli 30%, letos ta delež presega 50%. Tujci po izrazeni nameri ali vloženi prošnji za mednarodno zaščito nezakonito potovanje nadaljujejo, ne da bi počakali na odločitev glede mednarodne zaščite.

S ciljem omejitve uporabe postopkov mednarodne zaščite za nezakonito potovanje preko Slovenije bom v času od 3.6. do 3.7.2020 skupaj z DUNZMNMZ UM Sektorjem za postopke mednarodne zaščite, na območju PU Koper pristopili k usklajenemu vodenju postopkov nesporedno na policijskih postajah, ki tuje obravnavajo zaradi nezakonitega prestopa meje.

Namen je, da tuju, ki po prijehu zaradi nezakonitega prestopa meje izrazi namero zaprositi za mednarodno zaščito, po opravljenih postopkih policije in hitri izvedbi postopkov po mednarodni zaščiti (sprejemu prošnje, opravljenem razgovoru, odločbi) do pravomodnosti in izvršljivosti negativne odločbe o mednarodni zaščiti omejitno gibanje v Centru za tuje in tako omogočimo bodisi vračanje v državo iz katere je predhodno prišel, bodisi vračanje v izvirno državo. S tem tuju onemogočimo nadaljnjo potovanje v ciljno državo oziroma zlorabo postopka mednarodne zaščite, posredno pa zmanjšujemo privlačnost smeri nezakonitega potovanja preko naše države.

PU Koper naročamo, da v času trajanja poskusnega izvajanja postopkov, vse tuje, ki izrazijo namero zaprositi za mednarodno zaščito na območju PU Koper po zaključeni policijskih postopkih prijeljejo na PP Ilirska Bistrica, kjer bodo postopke nadaljevali uslužbeni MNZ DUNZMNMZ UM Sektorja za postopke mednarodne zaščite. V primeru ponovnega sprejema tujev od ilialianskih varnostnih organov, ki predhodno niso bili obravnavani/izaznani v Sloveniji velja enako (depesča GPU št. 225-2/2020/32 (213-01)).

Izjema so ranljive skupine npr. mladolentki ter družine z malimi otroci, te se po zaključnem policijskem postopku na podlagi namere podati prošnjo za mednarodno zaščito napotijo/dpejle v Azilni dom.

PP Ilirska Bistrica uslužbenec MNZ DUNZMNMZ UM Sektorja za mednarodno zaščito zagotovi postopke za izvajanje postopkov, skrb za varovanje postopkov in prevoze tujev iz policijskih postaj ter do Centra za tuje. V primeru, če uslužbenec MNZ DUNZMNMZ UM Sektorja za postopke mednarodne zaščite postopka ne bo mogel izvesti na policijski postaji, tuja policija odpejle v Azilni dom.

Center za tuje zagotovi ločeno nastanitev zavrnjenih prosilcev za mednarodno zaščito v prostorih centra.

V primeru, da bi se tujec v katerikoli fazi postopka odločil za prostovoljni odstop od namere/vloge za mednarodno zaščito se postopek vrne v predhodno fazo.

Po končanem poskusnem obdobju in opravljeni analizi bo sprejeta odločitev o nadaljnjih spremembah.

S spoštovanjem,

Anton Travnar
v.d. šefnega direktorja policije

Poslati:
- Policijska uprava Koper - (elektronsko)
- Center za tuje UUP GPU - (elektronsko)
- DUNZMNMZ - (v vednosti)

Navodilo Antona Travnarja glede zapiranja prosilcev za azil.

Zaradi povečanega števila oseb nastanjenih v centru je bil tam v vzpostavljen bivalni del z več kot 20 zabojniki,²⁸ v katerih je bilo glede na poročilo Varuha človekovih pravic nastanjenih po 6 oseb. Uradna razlaga vodstva Centra za tujce je bila, da so zabojniki uporabljeni iz zdravstvenih razlogov, saj zračnost preprečuje širjenje bolezni Covid-19. Takšna razlaga pomeni zanikanje dejanskega stanja, saj je bilo v centru na tak način vzpostavljeno stanje množične brezpravnosti. Nekateri so bili v delu z zabojniki zaprti več kot mesec dni. Zaprte osebe pogosto niso vedele, kakšni postopki so vodeni proti njim, ali jim bo omogočen azilni postopek ali pa bodo morda izročeni na Hrvaško. Policija se je pri obhodih v zabojniškem delu redno posluževala psov, zaprti so trdili, da so psi lajali nanje prek ograje, pse pa so policisti vodili tudi v jedilnico.²⁹

Zaradi delovanja policije in razmer v Centru za tujce so zaprti organizirali več protestov in gladovnih stavk. V lanskem letu je bil prvi odmevni protest 28. julija v zabojniškem delu centra. V javnost so namreč prišli posnetki pridržane osebe, ki se je v znak protesta porezala po telesu, drugi pa so s popisanimi papirji zahtevali svobodo in vzklikali, da zahtevajo pravico do azila. Mesec kasneje, 25. 8. 2020, je sledil organiziran protest tako zunaj s strani podpornikov pridržanih kot znotraj centra s strani zaprtih, z namenom opozarjanja na policijsko nasilje in množične izgone na Hrvaško. V centru je bilo prav tako več gladovnih stavk, organizirana stavka 11 pridržanih oseb pa se je začela 13. 9. 2020. V izjavi, ki so jo podpisali stavkajoči, je zapisano:

“V Centru za tujce v Postojni vlada brezpravnost. O naši usodi se odloča povsem arbitrarno. V času pisanja te izjave je bil eden izmed nas že deportiran na Hrvaško in je zdaj v Bosni in Hercegovini, pri drugem so upoštevali pritožbo na priprtje in ga premestili v Ljubljano, tretji pa se je v znak protesta proti nepravilnemu zaprtju v Postojni samopoškodoval.

Smo električarji, taksisti, modni oblikovalci, delavci, prodajalci, maratonce – smo ljudje. Smo odprti, sprejemajoči in miroljubni, a zahtevamo, da se nas vse, ki smo zaprti v Postojni, obravnava pravično. Režim v Postojni in negotovost naše usode ubijata našega duha. Kljub temu pa ne bomo

²⁸ Peter Petrovčič, Mladina, *Z azilanti po novem brez milosti*, 31.7.2020:

<https://www.mladina.si/200338/z-azilanti-po-novem-brez-milosti/>

²⁹ Varuh človekovih pravic RS, *UGOTOVITVE IN STALIŠČA VARUHA O IZVAJANJU PRIDRŽANJ V CENTRU ZA TUJCE*, 2020, dostopno na: https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/Stalisca_in_ugotovitve/2020_11_10_-_POROCILO_Center_za_tujce_Postojna_ugotovitve_VCP.pdf

dopustili, da bi nam odvzeli dostojanstvo. Zahtevamo spoštovanje svojih pravic! Zahtevamo svobodo gibanja!"³⁰

Protest v Centru za tujce v Postojni, 28.7.2020. Foto: BVMN

Protestom navkljub Center za tujce ostaja kraj izolacije oseb brez dovoljenja za bivanje in njihovega pridržanja zgolj na podlagi razloga, da nimajo dokumentov, ki bi jim omogočili prosto gibanje. Protesti, gladovne stavke in zaneteni požari v stavbah Centra ostajajo nevidni, saj je dostop do prostorov otežen, prav tako imajo zaprte osebe omejen dostop do komunikacije z zunanjim svetom, medtem ko ta institucija predstavlja enega ključnih členov v mreži državnega aparata, prek katerega se izvajajo verižni izgoni iz Slovenije in sosednje Italije na Hrvaško in BiH.

Prav tako tudi v primerih nasilja zaposlenih nad pridržanimi ne pride do preiskav, temveč se običajno takšna dejanja zanika. Drugega januarja 2021 je tako pridržani osemnajstletni državljani iz Alžirije iz Centra za tujce javil, da je bil pretepen s strani skupine policistov v toaletnih prostorih, kjer ni kamer. Policija je po seriji novinarskih vprašanj dogodek potrdila, vendar zatrdila, da je oseba poškodovala sebe in inventar sobe ter da je bilo stranišče edini dovolj velik prostor, kjer so

³⁰ Celotna izjava v slovenščini in angleščini je dostopna na: <https://radiostudent.si/dru%C5%BEba/ni-%C5%A1e-gotovo/stop-zapiranje-prosilcev-za-azil>

ga lahko obvladali. Po incidentu je bil zaradi poškodovanega očesa in dvojnega vida napoten v zdravstveni dom. Pretepeni fant je bil ena od dveh oseb, ki ju je policija preiskovala zaradi podtaknjene požara, in sicer zažiga žimnice, kar je pogosta oblika protesta zaradi brezizhodnega položaja in hudih kršitev temeljnih pravic s strani državnega aparata. Obe osebi sta kasneje dobili odredbo za tri oziroma pet mesecev bivanja v samici (v zaporih je bivanje v samici omejeno na največ 14 dni), kjer je potekal 24-urni video nadzor in strožji policijski nadzor. Enajstega januarja 2021 je nato po pritožbi Upravno sodišče zavrnilo takšen ukrep policije.³¹ Posebno težavo v Centru predstavlja psihiatrična oskrba, protesti v obliki samopoškodovanj in poškodovanja lastnine so namreč pogosto obravnavani kot znak psihične nestabilnosti, čemur sledi sedacija in premestitev v psihiatrično bolnico v Idriji. Zaprti pa pričajo o množičnem predpisovanju hudih pomirjeval in uspaval iz skupine benzodiazepinov.

Množično zapiranje v Center za tujce v Postojni in uporaba kontejnerskega dela je sicer omejena na obdobje poletja 2020, vendar pa se je uporaba nekaterih praks ohranila do danes. Ena bolj problematičnih so pohitrenih azilnih postopkov. V letu 2021 namreč zapažamo številne primere prosilcev za azil, ki so negativno odločbo v zvezi z njihovo azilno prošnjo dobili že v dveh tednih. V takšnih primerih je oseba soočena odločitvijo, da sprejme grožnjo deportacije na Hrvaško ali pa se odloči poiskati možnost zaščite drugod.

Omejevanje pravice do azila prosilcev iz Eritreje

Poleg kršitev temeljnih pravic s strani policije nad osebami, ki želijo zaprositi za mednarodno zaščito, je v zadnjem letu postala očitna tudi praksa nekorektnega vodenja odločevalskih postopkov znotraj pisarn MNZ. Na zadnji dan leta 2019 in nato v začetku leta 2020 so namreč odločevalci v obdobju nekaj mesecev izdali negativne odločbe čakajočim eritrejskim prosilcem za azil. Medtem ko so nekateri izmed njih čakali na odgovor tudi več kot leto in pol, je 18 od 22 eritrejskih državljanov dobilo negativne odločbe, v nekaj primerih pa je negativu pritrnilo tudi Upravno sodišče. Ena oseba je bila v jutranjih urah odepljalna v Center za tujce. V primeru, da pritožbi o pridržanju ne bi bilo ugodeno, bi pridržanemu eritrejskemu državljanu grozila izročitev

³¹ Uroš Škerl Kramberger, Dnevnik, *Migranti v centru za tujce med zdravili, osamitvijo, požari in poškodbami*, 18.1.2021:

https://www.dnevnik.si/1042947419?fbclid=IwAR34gjEOPIn7a_UK_oS9dwqpNSgQvzthLravl5jmq7e4n7ZPXH_xojw2J7g

na Hrvaško in izgon v BiH. Tovrstna praksa zavračanja eritrejskih prosilcev je presenetljiva glede na prejšnje obravnave azilnih prošelj s strani ministrstva, ki je 70 eritrejskim državljanom, ki so prišli v Slovenijo preko programa relokacije, v skoraj vseh primerih izdala pozitivne odločitve. Ni razumljivo, zakaj je Slovenija začela s prakso zavrčanj, ko je začela odločati glede prošelj oseb, ki so prišle po Balkanski poti. Prav tako pa je to presenetljivo glede na prakse ostalih držav Evropske unije, ki odobrijo prošnjo za mednarodno zaščito 81 odstotkom eritrejskih prosilcev³², saj je Eritreja vojaška diktatura, ki je po mnogih mednarodnih kazalcih stopnje svobode in zagotovitve dostojnega življenja na dnu lestvice.

V Eritreji so namreč zasebni medji prepovedani, državljanji pa so žrtve rednih prisilnih množičnih novačenj v vojsko, imenovanih *gifa*. V državi je v veljavi obvezno služenje vojaške obveznosti brez določenega roka trajanja, ki se lahko začne že pred 18. letom starosti. Vpoklicani državljanji so nato nastanjeni v taborišča in prisiljeni v suženjsko delo na poljih, rudnikih ali gradbiščih, zaradi česar mnogi bežijo iz države v sosednjo Etiopijo ali Sudan, pobeg iz vojske pa je kaznovan z zaprtjem ali usmrtitvijo. Različne mednarodne organizacije že dalj časa opozarjajo na dolgotrajno zapiranje v taborišča, prisilno delo in zunajsodne usmrtitve.³³ Ministrstvo je pri obravnavi baz poročil glede Eritreje vzelo zgolj posamične dele poročila norveške orgainzacije Landinfo ter zavrnilo druga poročila kot pristranska, ker naj bi temeljila na subjektivnih pričevanjih pobeglih državljanov. MNZ je na ta način sestavilo sliko stanja, ki ne ustreza realnim razmeram v državi, da bi prošnje eritrejskih prosilcev zavrnilo kot neutemeljene. Ministrstvo je tako na sprevžen način interpetiralo vojaško obveznost, da »je dosmrtno vojaško služenje le način zmanjševanja brezposelnosti« ter da »vrnjene prebežnike sicer čakajo izvensodne obravnave, ampak se lahko izognejo dolgoletnemu zaporu ali smrti, če se spokorijo«.

Spomnimo, da ta praksa kategoričnega zavračanja ni nova, saj je že leta 2016 MNZ afganistanskim prosilcem na podoben način sistematično izdajalo negativne odločbe, ko v enem letu noben odrasel prosilec ni pridobil pozitivne odločbe. Tovrstno vodenje postopkov prosilce spravlja v negotov položaj, saj jih obremeni z dolgotrajnimi sodnimi postopki, ki lahko trajajo tudi tri ali več let, pri čimer pa ostaja izid negotov. Eritrejski prosilci so ob prvih negativnih odločbah 15. 1. 2020 organizirali protest z namenom opozarjanja, da Eritreja ni varna država in da zavrnitev za prosilce prinaša hude posledice ter da je odločanje MNZ nekorektno. Kot so zapisali v izjavi za javnost pred protestom:

³² EASO, *Latest Asylum Trends*, 2021: <https://www.easo.europa.eu/latest-asylum-trends>

³³ Več informacij glede razmer v Eritretji: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/eritrea>

“Odrinjeni smo na rob in prisiljeni iskati poti v druge države, otežena nam je svoboda gibanja, medtem ko čakamo na odločitev. Na odločitev smo čakali že več kot eno leto. Ne dovolimo, da se takšna politika zavračanja vpeljuje še na nas in na druge skupine! Samovoljno, nestrokovno in politično motivirano odločanje Ministrstva za notranje zadeve bo številne mlade begunce iz Eritreje stalo leta življenja, hkrati pa takšno ravnanje kaže na popolno degradacijo pristojnih institucij. Vlado Republike Slovenije in pristojne organe zato pozivamo, naj opravijo revizijo nestrokovnih odločb in oblikujejo politiko do Eritreje, ki bo skladna z mednarodnimi standardi spoštovanja človekovih pravic. Hočemo hitrejši in predvsem pravičen postopek odločanja, kot je v zakonih!”³⁴

Ministrstvo nekorektne postopke in kolektivne zavrnitve uradno zanika in trdi, da je zagotovljena individualna obravnava, vendar je prosilce dejansko postavilo pred papirnati zid. Oseba se tako znajde pred odločitvijo, ali ostane in čaka na odločitev MNZ ter tako tvega zaprtje v Center za tuje in deportacijo na Hrvaško ali v izvorno državo ali pa iz Slovenije pobegne. Zdi se, da je vzpostavljanje nemogočega stanja, ki sili v pobeg, neformalna azilna politika MNZ, ki jo je uspešno uporabilo v primeru eritrejskih prosilcev. Večina je namreč odšla iz Slovenije pred končno azilno odločbo in se odločila za iskanje možnosti spodobnega preživetja v drugih državah.

Foto: Borut Kranjc

³⁴ Odprto pismo eritrejske skupnosti v Sloveniji v zvezi z azilnimi postopki je dostopno tu (objavljeno 2020): <https://radiostudent.si/dru%C5%BEba/ni-%C5%A1e-gotovo/iz-zapora-v-zapor-from-jail-to-jail>

Spremembe Zakona o tujcih (ZTuj-2) in Zakona o mednarodni zaščiti (ZMZ-1)

Marca 2021 je slovenski parlament odobril spremembe zakona o mednarodni zaščiti in zakona o tujcih, ki prinašajo dodatno poslabšanje pravic migrantov in beguncev v Sloveniji. Novela zakona o tujcih tako prinaša kritične spremembe, s katerimi bi lahko parlament RS začasno ukinil pravico do azila v Sloveniji. Suspenz pravice do azila je bil predviden že v spremembah, sprejetih leta 2017 v členih 10a in 10b, a je Ustavno sodišče člena spoznalo kot neustavna. Tokrat je vlada v zloglasna člena uvedla nov nejasen pravni izraz z imenom "kompleksna migracijska kriza". Z novimi spremembami bi bilo Ministrstvo za notranje zadeve zadolženo za spremljanje migracijskih razmer v Sloveniji in bi vladi lahko predlagalo, naj predlaga glasovanje v državnem zboru o razglasitvi "kompleksne migracijske krize". V zakonu ni nobenih jasnih pogojev, ki bi opredeljevali, kdaj naj bi nastopilo takšno stanje. Navedeni razlogi so nejasni in opisujejo splošno krizno stanje, na primer, da je "ogroženo učinkovito delovanje pravne in socialne države", da je "ogroženo zagotavljanje javnega reda in miru" ali pa, da je "ogroženo učinkovito delovanje gospodarstva". Odločitev, da je nastopilo krizno stanje, je v izključni v domeni MNZ, nakar pa mora to izglasovati absolutna večina poslancev. V primeru uvedbe izrednega stanja bi državni zbor policiji dal izredna pooblastila, da zapre mejo za osebe, ki želijo zaprositi za mednarodno zaščito. Policija bi tako osebo, ki je neregularno prečkala mejo, preprosto pripeljala do meje in jo brez kakršnih koli postopkov napotila v državo, od koder je vstopila v Slovenijo. S spremembami zakona o tujcih je državni zbor izglasoval zakonsko podlago za množične kršitve temeljnih pravic, onemogočanje pravice do azila in izvajanje izgonov ob razglasu izrednih razmer.

Zakon sicer določa, da je izgon mogoč, če v sosednji državi ni ugotovljenih sistemskih pomanjkljivosti azilnega sistema ter država za osebo ne predstavlja nevarnosti mučenja ali slabega ravnanja. To so sicer z ustavo zagotovljene pravice, ki pa jih Slovenija že zdaj množično krši z izročitvami na Hrvaško. Navkljub številnim poročilom, pričevanjem, novinarskim preiskavam in celo sodbam, brutalno nasilje, ki ga izvaja hrvaška policija, v Sloveniji ni prepoznano kot mučenje ali slabo ravnanje, saj je bilo od leta 2018 do konca avgusta 2021 izvedenih 28.235 izročitev. Zaradi množičnih kršitev temeljnih pravic so italijanska sodišča v Genovi in Rimu Slovenijo prepoznala kot državo s sistemskimi pomanjkljivostmi v azilnem sistemu. V prvem primeru je bila ustanovljena deportacija pakistanskega prosilca za azil, ki je azilni postopek začel pred tem v Sloveniji in nato pobegnil. Sodišče je ustavilo deportacijo zaradi nezadostnega azilnega sistema in nevarnosti mučenja po deportaciji v Slovenijo. V drugem primeru je sodišče v Rimu v tožbi pakistanskega državljanca, ki je bil iz Italije prek Slovenije in Hrvaške deportiran v BiH, spoznalo nezakonitost italijanskih izročitev, med drugim tudi zaradi vloge Slovenije pri izvajanju verižnih

vračanj. Kršitve Slovenije glede pravice do dostopa do azila, zaščite pred kolektivnim izgonom in zaščite pred mučenjem je decembra 2020 spoznalo tudi slovensko Upravno sodišče, vendar sodba še ni dočakala pravnomočnosti. Nedavna sprememba zakona o tujcih je tako najnovejši poskus pravnega manevra legalizirati sistematične kršitve človekovih pravic.

Novele zakona o tujcih dodatno ožijo polje pravic in širijo moč policije z izločitvijo izdaje dovoljenja za zadrževanje na podlagi prošnje. Gre za dokument, ki ga izda policija osebi, ki nima urejenega bivanja in njena odstranitev ni možna iz različnih razlogov. Ta dokument pomeni, da za obdobje do šestih mesecev lahko ta oseba uživa prosto gibanje, četudi brez pravice do dela in vrste drugih pravic. Z novelo zakona to dovoljenje izda policist zgolj po uradni dolžnosti in ne na prošnjo osebe, na ta način pa so postavljeni pogoji arbitrarnega odločanja policije v zvezi s pridržanjem osebe v Centru za tujce, ki lahko traja tudi do enega leta.

Spremembe zakona o tujcih so močno prizadele tudi delavce migrante ter njihovo pravico do družinskega življenja. V zakonu je namreč predvideno podaljšanje časa z enega na dve leti, ko mora delavec opravljati delo v Sloveniji, preden lahko zaprosi za postopek, s katerim bi bili člani njegove ožje družine upravičeni do dovoljenja za začasno prebivanje. Združitev družine je dodatno omejena z odstranitvijo dodatkov pri plači iz zneska dohodkov, s katerim delavec dokazuje zmožnost za preživljanje družinskega člana. To bo najbolj prizadelo predvsem delavce in delavke z nizkimi osnovnimi plačami v čistilnih servisih, varovanju, gradbeništvu, industrijski proizvodnji, turizmu in transportu. Prav tako so novele zakona o tujcih državljanom neevropskih držav otežile možnost študija v Sloveniji. Glede na spremembe zakona mora študent iz neevropske države prikazati osnovni znesek, ki je določen za preživljanje že na začetku študijskega leta (4.836 eur v letu 2021), saj izjava staršev o preživljanju ne zadostuje več. Takšen ukrep je prizadel predvsem študente iz manj premožnih gospodinjstev.

Državni zbor je v začetku leta 2021 prav tako izglasoval spremembe zakona o mednarodni zaščiti. Zakonske spremembe po spremembah iz leta 2016 znova uvajajo možnost zavrženih prosilcev za azil, da se pritožijo na Vrhovno sodišče, potem ko je bila pritožba zavržena na upravnem sodišču. Novo izglasovane spremembe prinašajo tudi krčenje pravic oseb s priznano mednarodno ali subsidiarno zaščito, na primer s krajšanjem obdobja subvencioniranja najemnine za privatno namestitev z 18 mesecev na eno leto oziroma če oseba redno obiskuje tečaj slovenskega jezika in opravi izpit iz skupnih treh na dve leti. Novele zakona prav tako uvajajo hude omejitve svobode gibanja prosilcev za azil. Ena takšnih sprememb je omejitev gibanja prosilcev za azil na območje

občine, kjer ima oseba začasno prebivališče. Glede na prakso policije in MNZ v poletju 2020 zakonske spremembe prinašajo predvsem nevarnost legalizacije arbitrarnega zapiranja prosilcev za azil s širitvijo seznama razlogov, zaradi katerih bi lahko pristojni organ prosilcu za azil odredil pridržanje v Centru za tujce do treh mesecev z možnostjo podaljšanja. Spremembe zakona so očitno namenjene oteževanju življenjskih pogojev beguncev in prosilcev za azil, saj zakonodajalci na primer niso spreminjali devetmesečnega roka, preden prosilec pridobi dovoljenje za delo, ali izredno nizkega nadomestila za življenjske stroške, ki znaša 18 evrov na mesec. Prav tako ostaja v veljavi neživljenjski rok za pritožbo na pridržanje, ki znaša le 3 dni.³⁵ Takšne spremembe prinašajo nevarnost uvedbe arbitrarnega zapiranja, sistematičnega izvajanja pohitrenih postopkov za pridržane prosilce ter lažje izvajanje izgonov na Hrvaško neposredno iz Centra za tujce.

Sodni postopki v Sloveniji (R. Z. proti Republiki Sloveniji in A. M. proti Republiki Sloveniji)

Zaradi sistematičnosti izgonov in hudih kršitev temeljnih pravic tako na meji kot v notranjosti države je bilo proti delovanju državnih organov sproženih več postopkov. Tukaj bomo povzeli ključna dva postopka, ki se nanašata na nasilje policije na meji ter množične izgone na Hrvaško.

V primeru maroškega državljana R. Z. je 7. 8. 2019 policija brez pravne podlage vstopila v njegovo sobo v azilnem domu v Ljubljani ter ga odvedla na policijsko postajo ter nato v Center za tujce v Postojni. Po nekaj urah v Centru za tujce je bil odveden do mejnega prehoda v Metliki in brez odločbe preden hrvaški policiji. Ti so ga odvedli na policijsko postajo in nato izgnali prek zelene meje v BiH, kjer je 8. 8. 2019 prišel peš v Veliko Kladušo. R. Z. je nato s pomočjo prostovoljcev sprožil tožbeni postopek na Upravnem sodišču RS. Po nekaj mesecih je Upravno sodišče delno ugodilo tožbi in spoznalo kršitve ustavnih pravic in sicer kršitev 19. člena (pravica do varstva osebne svobode), 22. člena (pravica do enakega varstva prava), 23. člena (pravica do sodnega varstva) in 25. člena (pravica do pravnega sredstva) ustave RS. Tožbo pa je sodišče med drugim zavrnilo v točki očitavanja kršitve pravice do zaščite pred mučenjem, ki se je zgodila z izgonom na Hrvaško. Sodišče je v njegovem primeru ugotovilo, da je bil tožnik nezakonito izročen na Hrvaško, saj za njegovo izročitev policija ni imela pravne podlage. Tožniku namreč v nobeni točki ni bila izročena odločba o odstranitvi iz države. Sledila le pritožba tožene stranke, to je Republike

³⁵ Običajni pritožbeni roki na odločitve upravnih organov za državljane so najmanj 8 dni.

Slovenije. Vrhovno sodišče je nato na seji 8. 7. 2020 pritožbi ugodilo in tožbo R. Z. zavrglo, sklicujoč se na interpretacijo 6. člena evropske direktive o vračanju nezakonito prebivajočih oseb (2008/115/EC). Vrhovno sodišče je namreč kot utemeljeno sprejelo restriktivno razumevanje evropske zakonodaje, ki ga izpostavlja tožena stranka. Tožena stranka je glede 6. člena te direktive izpostavila, da država, ki izvaja postopek izročitve, nima nujne obveze, da osebi v postopku izročitve izda odločbo, če to stori država, kamor je storjena izročitev. Tako sodba Upravnega kot tudi sodba Vrhovnega sodišča pa je Republiko Slovenijo pravno razbremenila odgovornosti glede stanja osebe po izročitvi, saj naj Slovenija ne bi imela pristojnosti ugotavljanja, kako z osebo po izročitvi ravnajo hrvaški policisti. Zaskrbljujoče je, da odgovornosti Slovenije glede kršitve pravice do zaščite pred mučenjem in kolektivnim izgonom v tožbi R. Z. ni prepoznalo ne Upravno kot tudi ne Vrhovno sodišče, saj o nečloveškem ravnanju hrvaške policije obstaja množica neovrgljivih dokazov. Po odločitvi Vrhovnega sodišča je Varuh človekovih pravic v RS vložil pritožbo na Ustavno sodišče s soglasjem tožnika.

V drugem primeru tožbe zaradi nezakonitega izгона je glede tožbe A. M. proti RS na seji 9. aprila 2021 Vrhovno sodišče zavrnilo pritožbo RS in potrdilo ugotovitev Upravnega sodišča glede nezakonitega ravnanja Slovenske policije, da je bilo v primeru obravnave tožnika kršeno načelo nevračanja in prepoved kolektivnih izgonov ter da mu je bil nezakonito onemogočen dostop do pravice do azilnega postopka. Tožnik je pripadnik anglofonske manjšine v Kamerunu in je po napadu na njegovo skupnost želel poiskati zaščito v Evropi. Glede na njegovo pričevanje se je 7. 8. 2019 odpravil skupaj s prijateljem iz Kurdistana iz Velike Kladuše v BiH, prečkal Hrvaško in 16. 8. 2019 prestopil mejo v Slovenijo.

V Sloveniji ju je prišla policijska patrolja v bližini kraja Podlog v občini Črnomelj in bila sta odpeljana na policijsko postajo. Tekom postopka je tožnik večkrat izrazil namero, da bi rad zaprosil za azil v Sloveniji, vendar je bila njegova prošnja preslišana. Ko je v postopku na obrazec kot ciljno državo želel zapisati Slovenijo, naj bi mu policist to preprečil. Na njegovo jasno izraženo namero, da bi rad zaprosil za azil, pravi, da je dobil odgovor, da v Sloveniji ni azila. Tožnik je bil nato

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah

Člen 18 - Pravica do azila

Ob upoštevanju pravil Ženevske konvencije z dne 28. julija 1951 in Protokola z dne 31. januarja 1967 o statusu beguncev in v skladu s Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o delovanju Evropske unije (v nadaljevanju „Pogodbi“) je priznana pravica do azila.

Člen 19 - Varstvo v primeru odstranitve, izгона ali izročitve

1. Kolektivni izgoni so prepovedani.
2. Nihče se ne sme odstraniti, izgnati ali izročiti državi, v kateri obstaja zanj resna nevarnost, da bo podvržen smrtni kazni, mučenju ali drugemu nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

premeščen na drugo policijsko postajo, kjer je bil nameščen v celico. Po nekaj urah je bil spet premeščen, nato pa so ga skupaj z drugimi osebami odpeljali na avtobus brez policijskih oznak. Odpeljani so bili na mejni prehod, kjer so bili predani hrvaškim policistom. Ti so ga v kolektivnem izgonu prek zelene meje pregnali v BiH, tožnik pa je bil nato prisiljen pešačiti 20 km do Velike Kladuše. V prvi sodbi je Upravno sodišče ugodilo njegovi tožbi in spoznalo kršitev pravice do prepovedi vračanja in kolektivnega izгона (19. člen) ter pravice do mednarodne zaščite (18.člen) iz *Listine EU o temeljnih pravicah*. Sodišče je prav tako naložilo obveznost RS, da tožniku omogoči vstop v Slovenijo in začetek postopka za mednarodno zaščito kot ukrep odprave ugotovljenih krivic. Sodišče je v sodbi Slovenijo tudi spoznalo za odgovorno za stanje oseb po izročitvi na Hrvaško.

Tožena stranka se je na odločitev pritožila na Vrhovno sodišče, ki je sprva tožbo vrnilo v ponovno odločanje na Upravno sodišče, ki je očitane kršitve znova potrdilo. Na seji 9. 4. 2021 pa je pritožbo tožene stranke dokončno zavrnilo Vrhovno sodišče in potrdilo odločitev Upravnega sodišča v vseh točkah, razen glede odškodnine.³⁶ Navkljub pravnomočnosti sodbe RS v času pisanja poročila še ni izpolnila obvez, izhajajočih iz odločitve sodišča, prav tako pa državni organi kot sta MNZ ali Slovenska policija še niso izkazali resne pripravljenosti ugoditi sodbi sodišča, navkljub pozivom tožnikovega odvetnika. Tožniku tako RS ni omogočila vstopa v državo, četudi ji je to naložilo sodišče, saj tako popravi poseg v njegove temeljne pravice. V Slovenijo je že večkrat poskusil vstopiti sam:

“Prisiljen sem, da vedno znova poskušam priti do Slovenije peš, a vsakič ko prečkam mejo (op. med BiH in Hrvaško), me zaustavi hrvaška policija, ki me pretepe in zažge stvari, zadnjič so me vrnili (op. v BiH) samo v spodnjicah. Takrat se sprašujem: ‘Ali sploh obstaja pravičnost na tem svetu?’”

Tožniku je le uspelo vstopiti v Slovenijo, in sicer prek zelene meje, saj RS ni bila pripravljena izpolniti obvez iz pravnomočne sodbe. Po policijski obravnavi je nato sedemindvajsetega septembra je začel postopek za mednarodno zaščito v Sloveniji.

³⁶ Celotna sodba Vrhovnega sodišča (VSRS Sodba I Up 23/2021) je dostopna tu: [http://www.sodnapraksa.si/?q=VSRS%20Sodba%20I%20Up%2023/2021&database\[SOVS\]=SOVS&database\[UPRS\]=UPRS&submit=i%C5%A1%C4%8Di&rowsPerPage=50&page=0&id=201508111448095](http://www.sodnapraksa.si/?q=VSRS%20Sodba%20I%20Up%2023/2021&database[SOVS]=SOVS&database[UPRS]=UPRS&submit=i%C5%A1%C4%8Di&rowsPerPage=50&page=0&id=201508111448095)

29 -12- 2020

 UPRAVNO SODIŠČE
 REPUBLIKE SLOVENIJE

... P R A V I K A T O ...

SODBA

V IMENU LJUDSTVA

IN

SKLEP

Upravno sodišče Republike Slovenije je v senatu, ki so ga sestavljali višji sodniki svetniki Liljana Poljanec kot predsednica ter dr. Boštjan Zalar in dr. Danjan Gantar kot člana

ob sodelovanju višje pravosodne svetovalke Majje Perpar kot zapisničarice,

v upravnem sporu tožeče stranke: [REDAKTIRANO], državljani Kameruna, ki ga zastopa odvetniška družba Ferfojja, Ljubič, Bank iz Ljubljane, zoper toženo stranko: **REPUBLIKA SLOVENIJA**, ki jo zastopa Ministrstvo za notranje zadeve, ki ga po pooblastilu v sklepu Vlade RS št. 02003-1/72020/3 z dne 23. 7. 2020 zastopa Državno odvetništvo po višji državni odvetnici mag. Lučki Seibert,

zaradi **varstva človekovih pravic**,

o tožbi zaradi dejanja odstranitve tujca iz Republike Slovenije in njegove predaje Republiki Hrvaški na mejnem prehodu Vinica dne 16. 8. 2019 ob 10.00 uri

po predhodni sodbi Vrhovnega sodišča v zadevi I Up 128/2020 z dne 28. 10. 2020, po opravljeni glavni obravnavi dne 7. decembra 2020, istega dne

RAZSODILO:

I. Tožba se v delu primarnega tožbenega zahtevka in prvega podrednega tožbenega zahtevka zavirje:

II. Tožbi se v delu drugega podrednega tožbenega zahtevka delno ugoti, in sicer tako, da se ugotovi, da je tožena stranka s tem, ko je po skrajšanem postopku na podlagi Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o izročitvi in sprejemu oseb, katerih vstop ali prebivanje je nezakonito, tožnika po imenu [REDAKTIRANO] dne 16. 8. 2019 na mejnem prehodu Vinica ob 10.00 uri izročila Republiki Hrvaški, kršila tožnikovi pravici do prepovedi vračanja iz drugega odstavka in kolektivnega izгона iz prvega odstavka 19. člena ter pravico do dostopa do azilnega postopka iz 18. člena Listine EU o temeljnih pravicah. Tožena stranka mora brez odlašanja po pravnomočnosti te sodbe tožniku dovoliti vstop v Republiko Slovenijo in vložitev prošnje za mednarodno zaščito. V preostalem delu drugega podrednega tožbenega zahtevka se tožba zavrne.

III. Tožnika se z zahtevkom za povrnitev škode napoti na pravdo.

IV. Tožena stranka je dolžna tožeči stranki v celoti povrniti njene stroške postopka, ki bodo odmerjeni s posebnim sklepom.

OBRAZLOŽITEV

1. V tožbi tožnik, ki se v času upravnega spora nahaja v Veliki Kladuši (BiH), po odvetniški družbi pravi, da vlaga tožbo zoper dejanski oblastni akt tožene stranke, s katerim je bil dne 16. 8. 2019 izročen Republiki Hrvaški. S tem mu je bila preprečena vložitev prošnje za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji.

2. V prvem tožbenem zahtevku predlaga, da sodišče tožbi v celoti ugoti in izpodbijani akt spremeni na način, da se tožniku dovoli vstop na ozemlje Republike Slovenije in vložitev prošnje za pridobitev mednarodne zaščite skladno z določbami Zakona o mednarodni zaščiti (ZMZ-1), toženi stranki pa naloži plačilo odškodnine v znesku 5000 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi (primarni zahtevki).

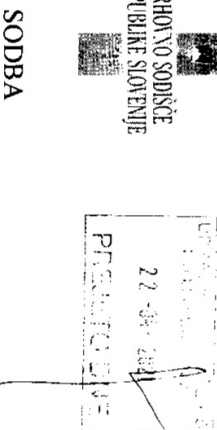
3. V prvem podrednem zahtevku predlaga, da sodišče tožbi v celoti ugoti in ugotovi nezakonitost izpodbijanega akta, toženi stranki pa naloži plačilo odškodnine v znesku 5000,00 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi od dneva vložitve tožbe do plačila, vse v roku 15 dni, v primeru zamude z zakonskimi zamudnimi obrestmi, da ne bo izvrshe (prvi podredni zahtevki).

4. Podredno temu predlaga, da če sodišče odloči, da izpodbijani akt ni upravni akt, potem naj sodišče tožbi v celoti ugoti in ugotovi nezakonitost izpodbijanega dejanja, da je tožena stranka kršila tožnikovo pravico iz 3. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) in 4. člena Protokola 4 k EKČP ter toženi stranki naloži, da navedeno kršitev odpravi, tako da zagotovi, da

Izrek druge sodbe Upravnega sodišča v primeru A.M.

VRHOVNO SODIŠČE
REPUBLIKE SLOVENIJE

SODBA

V IMENU LJUDSTVA

Vrhovno sodišče Republike Slovenije je v senatu, ki so ga sestavljali vrhovni sodnica in sodnika Peter Golob kot predsednik ter Nataša Smrčkar in Marko Prijatelj kot člana,

ob sodelovanju višje pravosodne svetlovalke Neje Sterle kot zapisničarice,

v upravnem sporu tožče stranke: [redacted] državljani Kameruna, ki jo zastopa Odvetniška družba Ferfojla, Ljublj, Bank iz Ljubljane, zoper toženo stranko: **REPUBLIKA SLOVENIJA**, ki jo zastopa Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana,

zaradi varstva človekovih pravic,

o **pritožbi tožene stranke** zoper sodbo (II. in IV. točka izreka sodbe in sklepa) Upravnega sodišča Republike Slovenije I U 1686/2020-126 z dne 7. 12. 2020,

na seji **9. aprila 2021**

1 U 1686/2020-132
I U p-23/2021

RAZSODILO:

I. Pritožba se zavrne in se izpodbijana sodba potrdi.

II. Zahteva tožče stranke za povrnitev stroškov pritožbenega postopka se zavrne.

OBRAZLOŽITEV:

1. Sodišče prve stopnje je s sodbo in sklepom odločilo: da se tožba v delu primarnega tožbenega zahtevka in prvega podrednega tožbenega zahtevka zavže (I. točka izreka); da se tožbi v delu drugega podrednega tožbenega zahtevka delno ugoti tako, da se ugotovi, da je tožena stranka (Republika Slovenija), s tem ko je po skrajšanem postopku na podlagi Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o izročitvi in sprejemu oseb, katerih vstop ali prebivanje je nezakonito, tožnika po imenu [redacted] (rojten 1. 1. 1996, državljani Kameruna) 16. 8. 2019 na mejnem prehodu Vinica ob 10.00 uri izročila Republiki Hrvaški, kršila tožnikovi pravici do prepovedi vračanja iz drugega odstavka in kolektivnega izgona iz prvega odstavka 19. člena ter pravico do dostopa do azilnega postopka iz 18. člena Listine EU o temeljnih pravicah (v nadaljevanju Listina), ter toženi stranki naložilo, da brez odlašanja po pravnomočnosti sodbe tožniku dovoli vstop v Republiko Slovenijo in vložitev prošnje za mednarodno zaščito (II. točka izreka). Tožnika je z zahtevkom za povrnitev škode napotilo na pravdo (III. točka izreka) in odločilo, da je tožena stranka dolžna tožči stranki v celoti povrniti njene stroške postopka, ki bodo odmerjeni s posebnim sklepom (IV. točka izreka).

2. Iz obrazložitve navedene odločbe izhaja, da je bila tožniku kršena prepoved kolektivnega izgona iz prvega odstavka 19. člena Listine, ker toženka ni odvrnila vsakršnega dvoma o tem, da pristojni organ policije v postopku s tožnikom ni tehnološko in objektivno preveril in ocenil osebnih (individualnih) okoliščin tožnika oziroma ker tožniku ni bilo omogočeno, da bi se pred izročitvijo lahko branil z argumenti proti ukrepu vrnitve oziroma odstranitve iz Republike Slovenije.

3. Kršitev prepovedi vračanja iz drugega odstavka 19. člena Listine temelji na presoji, da je bila toženka glede na v tistem času poznana in javno dostopna poročila o stanju na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini (glede ravnanja hrvaških organov v vrnjenim migranti in glede bivanjskih razmer migrantov v Bosni in Hercegovini) seznanjena z razmerami v obeh državah, zaradi česar bi morala preveriti, ali bi dejanje vrnitve tožnika na Hrvaško in (na podlagi veridnega vračanja) v Bosno in Hercegovino lahko tožnika spravilo v resno nevarnost z vidika pravice do prepovedi nečloveškega ravnanja. Ko bi takšno nevarnost ugotovila, bi morala (skladno z načelom vzajemnega zaupanja med državami članicami EU) s potrebnimi ukrepi zanesljivo izključiti možnost, da bi v primeru

Izrek sodbe Vrhovnega sodišča v primeru A.M.

Zaključek

Od leta 2018 do avgusta 2021 je Slovenska policija po uradnih podatkih izvedla 28.235 izročitev oseb na Hrvaško. Z vidika uradnih postopkov, ki jih vodijo policisti na postajah, te osebe niso zaprosile za azil v Sloveniji, vendar o nasprotnem priča množica zbranih pričevanj oseb, od katerih jih je le nekaj navedenih v tem poročilu. Množični izgoni, onemogočenje pravice do azila in poneverbe uradnih postopkov so v zadnjih treh letih postali sistemska praksa slovenske policije. Kljub številnim dokazom o sistematičnem mučenju s strani policije v obliki pretepanja, kraje in izgonov, Slovenija nadaljuje z množičnimi izročitvami na Hrvaško in zavestno krši temeljno načelo nevračanja in zaščite pred kolektivnim izgonom. Nezakonitost ravnanja Slovenske policije je prepoznalo tudi Vrhovno sodišče s pravnomočno sodbo, v kateri je prepoznalo kršitev temeljnih pravic tožnika A. M. Sodišče je v sodbi ugotovilo kršitev pravice do mednarodne zaščite, pravice do zaščite pred kolektivnim izgonom ter kršitev načela nevračanja (non-refoulement), ki prepoveduje izročitev osebe v državo, ki zanjo predstavlja nevarnost. Pozitivna je bila tudi ugotovitev sodišča, ki je prepoznalo odgovornost Slovenije za okoliščine oseb po izročitvi na Hrvaško.

Sistematične kršitve temeljnih pravic niso omejene zgolj na področja državnih meja, temveč se prav tako izvajajo na ulicah mest v obliki preganjanja in zapiranja oseb brez ustreznih dokumentov za bivanje v Sloveniji, v pisarnah Ministrstva za notranje zadeve in v odločevalskih procesih glede azilnih postopkov, v azilnih domovih, policijskih postajah in v zaprtih institucijah kot je Center za tujce v Postojni. Aktualne politične rešitve glede zadev migracij gredo v smeri restrikcije, povečevanja pooblastil policije in omejevanja pravic ranljive populacije. Jasen primer omejevanja temeljnih pravic predstavljajo novele Zakona o mednarodni zaščiti in Zakona o tujich. Slednji je legaliziral možnost suspenza pravice do mednarodne zaščite ter na podlagi zahteve po izkazu premoženja oziroma višjega dohodka močno omejil pravico do študija in družinskega življenja tujim državljanom, ki živijo v Sloveniji. Nezakonito ravnanje policije ter uvajanje restriktivne zakonodaje zadeva sicer suverenost posamezne države, vendar pa je zaradi dejstva, da Slovenija predstavlja državo na robu šengenskega območja, nujno postaviti dogajanje na meji v evropski kontekst eksternalizacije meje in nadzorstvene in varnostne vloge perifernih in polperifernih držav.

Balkanska migracijska pot poteka čez tukajšnji prostor že dolga leta in predstavlja eno od točk vstopa v Evropo za ilegalizirane osebe, ki jim je zgolj zaradi narodnosti ali revščine onemogočeno legalno prečkanje meja. Balkanska pot se začne na turško-grški meji, kjer Grčija gradi zid opremljen z opremo za nadzor gibanja, spomladi leta 2020 pa je grška obmejna policija streljala

na ljudi, ki so skušali prečkati mejo, zaradi česar je prišlo do smrtnih žrtev. Drugo pot preko grško-turške meje predstavljajo otoki v Egejskem morju. Na petih od teh otokov so taborišča, financirana s sredstvi iz evropskih skladov, zapustitev otokov je ljudem onemogočena, demonstracije zaradi nevzdržnih razmer pa so utišane s pendreki, deportacijami in sodnimi postopki. Eksternalizacija evropskih meja poteka na podoben način tako na Balkanu kot v Severni Afriki, Turčiji ali Grčiji, in to v obliki velikih finančnih donacij, sporazumov o pospešenih deportacijah, biometričnih popisih, gradnjah ograj in gradnjah deportacijskih taborišč. Onemogočanje pravice do svobodnega gibanja in razglasitev množice ljudi za nezakonite pomeni ustvarjanje pogojev za uvajanje razmer sistematičnega kršenja temeljnih pravic, kot so pravica do življenja, do zaščite pred mučenjem ali zaščite pred kolektivnim izgonom. V takšnih razmerah ločevanja na legalno in ilegalno življenje pa so ogrožene pravice vseh.

Poročilo so za civilno iniciativo Infokolpa pripravili Ivan Kobe, Tit Starc, Jošt Žagar (september, 2021) v sodelovanju s KD Gmajna.

Več informacij:

infokolpa@gmail.com

<https://push-forward.org/>

<https://www.facebook.com/infokolpa/>

<https://www.facebook.com/kdgmajna/>

<https://www.borderviolence.eu/>

Poročilo je nastalo kot del projekta *Kampanja ozaveščanja o razmerah na Balkanski poti*, ki je podprto s sredstvi Programa ACF v Sloveniji 2014–2021.

